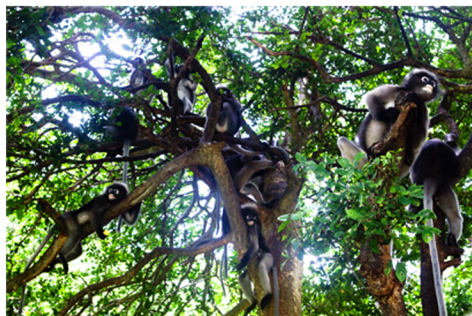

คู่มือท่องเที่ยว

รอยเรื่อเก่า..ค้นรู้ดี

บทนำ...

คู่มือสื่อความหมายสำหรับการท่องเที่ยวตำบลคันธุลี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ภายใต้แผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี(นสร.) ประจำปี 2555 จัดทำโดยสาขาพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้- ชุมพร การศึกษาครั้งนี้ มีเป้าหมายเพื่อสร้างสื่อความหมายที่มีโครงเรื่อง (Theme) เกี่ยวข้องกับ แหล่งท่องเที่ยวประเภทถ้ำ อันมีคุณค่าความสวยงามตามธรรมชาติ ที่นำไปสู่ ความสมดุลระหว่างป่าไม้ สัตว์ป่า และผู้คน” สอดแทรกข้อคิด และกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเกิดพฤติกรรมการณ์อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สร้างความ ประทับใจ แก่ผู้มาเยือน และเกิดมูลค่าทางนันทนาการได้สูงสุด อย่างน้อยที่สุดหวังว่า เรื่องราวเล็กๆ เล่มนี้ จะสร้างความเพลิดเพลิน และให้ความรู้แก่เยาวชน ชุมชนท้องถิ่น และนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวของตำบลคันธุลี...

คณะจัดทำ

ธันวาคม 2555

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
ถ้าเขาค้นรู้ดีและถ้าเขาหา	1
เตรียมตัวไปเที่ยว...ค้นรู้ดี	3
รู้ก่อนเที่ยว	4
อาณาจักรพนมสายรุ้ง...ตำนานแห่งคันโทลี	5
ประเพณีให้ทานไฟ	6
ร้อยเรื่องราว	7
ซ่อนความเป็นมาแห่งชีวิต	8
มหัศจรรย์แห่งขุนเขา งามพิสุทธิ์แห่งถ้ำหินปูน	9
ท่องเที่ยว...ปันปาย สัมผัสผืนดินหินงอก หินย้อย	10
ผืนดินย้อย ร้อยเรียง คล้ายฉากสวรรค์	11
ประติมากรรมจากกาลเวลา	12
อยู่ในถ้ำจนกว่าจะลาโลก	14
นอนกลางวัน มีชีวิตกลางคืน	15
ลิ้งเสน...หน้าแดง ครอบครัวใหญ่แห่งพงไพร	17
ค้างแรมถิ่นใต้ สัตว์น้อยแสนซน	19
เที่ยว เล่น ให้เป็นนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	20

สารบัญ

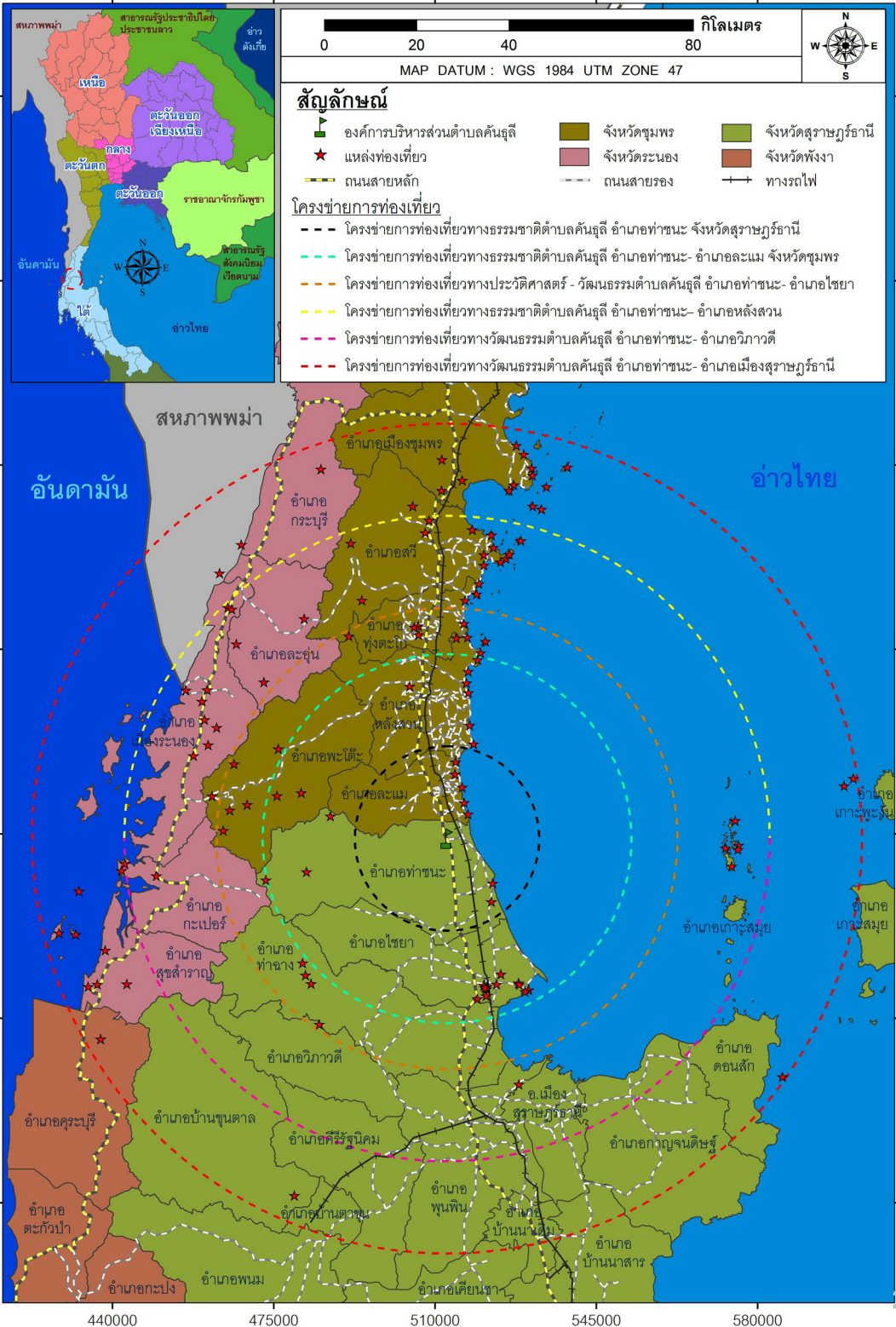
เรื่อง	หน้า
ป่าพรุคันธุลี	21
ก่อกำเนิดเกิดเป็น “ป่าพรุ”	22
ร่วมคิดการ...งานอนุรักษ์ผืนป่าพรุ	24
ถักทอสานสายใยอย่างวิจิตร เรียงร้อยชีวิต	25
เป็นป่าพรุคันธุลี	
โยงใยผูกพัน ความสัมพันธ์คนกับป่า	27
ความไม่เพียงพอของคน ส่งผลกระทบกับป่า	28
ธรรมชาติเตือน “หยุด” ทำร้ายธรรมชาติ	30
กู่กู่กุดด้วย “ศาสตร์พระราชา”	32

A photograph of a cave interior. The top half shows a dark, rocky ceiling with some light-colored mineral deposits. The bottom half is dominated by numerous long, thin, yellowish-brown stalactites hanging vertically from the ceiling. The lighting is dim, highlighting the textures of the rock formations.

ถ้ำเขาคันธูดีและถ้ำเขาวา

440000 475000 510000 545000 580000

1230000
1190000
1150000
1110000
1070000
1030000
990000

เตรียมตัวไปเที่ยว...คันธุลี

สามารถเดินทางได้ 2 สาย คือ

1. จากกรุงเทพฯ ใช้เส้นทางบินเก่า- นครชัยศรี-นครปฐม-เข้าทางหลวงหมายเลข 4 (เพชรเกษม)-ราชบุรี – เพชรบุรี- ประจวบคีรีขันธ์- ชุมพร- สุราษฎร์ธานีเข้าสู่อำเภอท่าชนะ และไปตามเส้นทางหลวงหมายเลข 4 เมื่อถึงอบต.คันธุลี ท่านสามารถติดต่อเจ้าหน้าที่ได้โดยตรง รวมระยะทางประมาณ 680 กิโลเมตร
2. จากกรุงเทพฯ ใช้เส้นทางหมายเลข 35 (อนบุรี- ปากท่อ) – สมุทรสาคร –สมุทรสงคราม-เข้าทางหลวงหมายเลข 4 (เพชรเกษม)ที่จังหวัดเพชรบุรี- ประจวบคีรีขันธ์- สุราษฎร์ธานีเข้าสู่อำเภอท่าชนะและไปตามเส้นทางหลวง หมายเลข 4 เมื่อถึงอบต.คันธุลี ท่านสามารถติดต่อเจ้าหน้าที่ได้โดยตรง รวมระยะทางประมาณ 650 กิโลเมตร
รถโดยสารประจำทาง...รถโดยสารของบริษัท ขนส่ง จำกัด ออกจากสถานีขนส่งสายใต้ ถนนบรมราชชนนีไปสุราษฎร์ธานีทุกวัน สอบถามรายละเอียดได้ที่ 02-434-5557-8 02-435-1919
รถไฟ...จากสถานีกรุงเทพฯ (หัวลำโพง) มีรถเร็ว และรถด่วนไปจังหวัดสุราษฎร์ธานีทุกวัน (ลงสถานีท่าชนะ) สอบถามรายละเอียดได้ที่ โทร. 1690 0-2223-7010 0-2223-7020
ติดต่อ : อบต.คันธุลี โทรศัพท์ 0-7738-1967/แฟกซ์ 0-7738-1968

รู้ก่อนเที่ยว

การสำรวจถ้าต้องใช้เวลา ประมาณ 2 ชั่วโมง ต้องจองล่วงหน้าอย่างน้อย 1 อาทิตย์ และรับไม่เกิน 12 คนต่อรอบ “แนะนำ” เสื้อผ้าน้ำหนักเบาแต่หนา กระชับ ไม่รุ่มร่าม และควรสวมกางเกงขายาว รองเท้าควรเป็นบูทหรือผ้าใบ ที่กระชับ

“ฤดูกาล” ปลายเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนกันยายน เท่านั้น

“อุปกรณ์ในการเที่ยวถ้า ” ที่สำคัญที่สุดคือ ไฟฉาย หรือตะเกียงเจ้าพายุ จะช่วยให้มองเห็นทางเดินหรือสิ่งต่างๆ ในถ้ำได้อย่างชัดเจน

“ ขอความร่วมมือ ” ถ้ำแห่งนี้คือ “ถ้ำเป็น” ที่มี การเจริญเติบโตของหินงอก หินย้อยอย่างต่อเนื่อง ระวัง ระวัง การสัมผัสเพราะจะทำให้หินตาย หินงอก หินย้อยหยุดการเจริญเติบโตจนไม่สามารถฟื้นตัวตามธรรมชาติได้อีก

มีตำนานเล่าต่อกันว่าที่นี่เคยเป็นศูนย์กลาง อาณาจักรพนมรุ้ง ที่มีเจ้าชายนเรนทร เป็นผู้สร้างต่อมาได้ทรงอภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงไท ซึ่งมีเชื้อสายจีนจากไหหลำก่อให้เกิดสงครามการ แย่งชิงเจ้าหญิงกับพระเจ้ากรุงจีน และเกิดวีรกรรมของนายข้าที่เข้าต่อสู้กับทัพเรือทหารจีน จนปัจจุบันอาณาบริเวณในตำนานที่เคยเกิดสงครามกลายเป็นสถานที่สำคัญของตำบลคันธูลี อีกหนึ่งสันนิษฐาน กล่าวว่าดินแดนคันธูลีเคยเป็นเมืองคันโทลินครหลวงประเทศทั้งสิบแห่งทะเลใต้สมัยศรีวิชัยมาก่อนโดยมีหลักฐานยืนยันเรื่องราวจากการค้นพบประติมากรรมวิษณุศิลาเอกมุขลึงค์ที่ทำด้วยหินสีเขียวและศิลปะจามที่หาชนะจนกลายเป็นหลักฐาน ขึ้นสำคัญที่ยืนยันเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่แห่งนี้

ประเพณีให้ทานไฟ

งานประเพณีให้ทานไฟ ของวัดสามัคคีพัฒนาราม (วัดคันธุลี)

เป็นการกระทำทักษิณานุปาทานอัฐิอดีตเจ้าอาวาสวัดสามัคคีพัฒนาราม ส่งเสริมประเพณีอนุรักษวัฒนธรรม อันตึงามของไทย และแสดงออกถึงความกตัญญู เป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว เป็นการทำบุญอันยิ่งใหญ่ในพระพุทธศาสนา ซึ่งถือปฏิบัติสืบต่อกันมาทุก ๆ ปีของตำบลคันธุลี อำเภอกำแพงแสน

พิธีกรรม เริ่มจากก่อกองไฟ โดยชาวบ้านจะเตรียมไม้พิน ถ่าน หรือเตาไฟ สำหรับก่อให้เกิดความร้อนและความอบอุ่นแก่พระสงฆ์ แล้วนิมนต์พระสงฆ์มานั่งผิงไฟ เพื่อให้เกิดความอบอุ่นทั้งพระสงฆ์และชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียง ขณะเดียวกันก็มีการเตรียมขนมถวายพระ ซึ่งส่วนใหญ่นิยมขนมที่ปรุงโดยใช้ไฟแรงและเป็นขนมพื้นบ้าน เช่น ขนมเบื้อง ขนมครก ขนมครกข้าวเหนียว ข้าวเกรียบปากหม้อ ขนมโค ขนมพมัย ขนมจาก ขนมจู้จุน ข้าวเหนียวกวหนอด ในปัจจุบันมีขนมและอาหารเพิ่มขึ้นอีกมากมาย เช่น น้ำชา กาแฟ หมี่ผัด ข้าวต้ม ข้าวเหนียวหลาม ขนมปังปิ้ง ชาวบ้านจะปรุงขนมตามที่เตรียมเครื่องปรุงมา และจะหยุดปรุงก็ต่อเมื่อเครื่องปรุงที่เตรียมมาหมด เป็นการร่วมรับประทานกันอย่างสนุกสนาน หลังจากพระสงฆ์ฉันเสร็จแล้ว ก็สวดให้ศีลให้พรแก่ผู้ที่มาทำบุญเป็นอันเสร็จพิธี

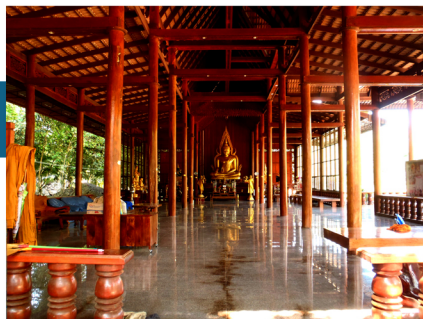

สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ทหารช่างญี่ปุ่นเข้ามาตั้งค่ายบริเวณเขาคันดูลี และริมคลองคันดูลีที่มีสภาพเป็นป่าทึบเหมาะต่อการหลบภัย ขณะที่ชาวบ้านเข้ามาจับจ้างสร้างสะพานข้ามคลองคันดูลี ทหารญี่ปุ่นมักใช้เวลาว่างสร้างสัมพันธไมตรีด้วยการออกเยี่ยมแต่ละบ้าน บางครั้งก็ช่วยชาวบ้านตำข้าว และซื้อไก่ ผัก มะละกอหรือปอยครั้งที่ชาวบ้านนำไปขายถึงในค่าย

คุณตาแซมเล่าว่าเมื่อเครื่องบินบินมา ทหารญี่ปุ่นจะตะโกน “อย่าแล่น อย่าแล่น ญี่ปุ่น ญี่ปุ่น” นั่นคือบอกว่าไม่ต้องหนี เป็น เครื่องบินญี่ปุ่น แต่ถ้าไม่ใช่ ทหารญี่ปุ่นก็จะวิ่งหนีก่อนจริงๆ แล้วทหารญี่ปุ่นจะใช้เครื่องดักฟัง จับสัญญาณเครื่องบิน สหรัฐอเมริกา หากเครื่องดักฟังดังขึ้นทหารญี่ปุ่นก็จะให้ชาวบ้าน ลงหลุมหลบภัยทันที หลังจากสหรัฐอเมริกาทิ้งระเบิดปรมาณู ที่เมืองฮิโรชิมาและเมืองนางาซากิทำให้ญี่ปุ่นยอมแพ้สงคราม ทหารญี่ปุ่นแต่ละคนร้องไห้เสียใจและเดินทางขึ้นรถไฟ ในฐานะผู้แพ้สงคราม คงเหลือแต่ร่องรอยการตั้งค่ายทหาร และเรื่องราว ความผูกพันเท่านั้น....ชาวบ้านเชื่อว่าทหารญี่ปุ่น ฝังอาวุธหรือทิ้งสมบัติในหุบเหวของเขาคันดูลี หรือเขาน้อย และมีปริศนาทำให้แก้วว่า “เขาน้อยบังตา เขาเซวลาปากช่อง ใครตายถูกต้อง มีทอง 2 ตุ่ม” ที่นำไปสู่การค้นพบคลังสมบัติ

ชวนความเป็นมาแห่งชีวิต

ในอดีตถ้ำเคยถูกใช้เป็นที่อยู่อาศัยของคน หรือ "มนุษย์ถ้ำ" เพื่อเป็นที่หลบภัยธรรมชาติ และภัยจากสัตว์ร้าย หรือเพื่อประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต โดยทั้งหลักฐานทางโบราณคดีที่เป็นซากโครงกระดูกของคนตายภายในถ้ำ ให้เรา得以ติดตามคลี่คลายปริศนาฝ่าพันธุของชนเชื้อสายต่างๆ จวบจนปัจจุบันถ้ำหลายแห่งถูกรุกล้ำรับแต่งเป็นสถานปฏิบัติธรรม หรือสำนักสงฆ์ ทำให้ หินงอก หินย้อยที่สวยงามต้อง หยุดการเจริญเติบโต และสัตว์ในถ้ำต้องล้มตาย ถือเป็นผลกระทบด้านธรณีวิทยา และสิ่งแวดล้อมที่ร้ายแรงนักสำหรับที่ที่เคยค้นพบวัตถุโบราณ เป็นเครื่องประดับของมนุษย์ที่แสดงถึงร่องรอยแห่งอารยธรรม เจ้าอาวาสสำนักสงฆ์เขาขงจึงไม่สนับสนุนให้ญาติโยมเข้าไปเปลี่ยนแปลงพื้นที่ถ้ำเพื่อสร้างพระพุทธรูป หรือเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม

ภูมิประเทศแบบคาสต์ (Karst topography) เป็นภูเขาหินปูนที่มีลักษณะทางธรณีสัณฐานเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา เพราะเป็นหินที่ละลายได้ง่ายจากน้ำบนผิวดิน หรือน้ำใต้พื้นผิวทำให้ลักษณะภูเขาเป็นตะปุ่มตะป่ำ บางบริเวณ มียอดแหลม มีหน้าผาสูงชัน บางบริเวณ มีร่องน้ำ มีหลุมยุบ และมีถ้ำ

ถ้ำ เป็นภูมิประเทศแบบคาสต์ที่มีคุณค่าเป็นแหล่งท่องเที่ยว มากที่สุด เพราะมีความแปลกตา งดงาม และมีความลึกกลับจากความมืดมิด รวมทั้งแวดล้อมด้วยความหลากหลาย ของทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่า ไม่ว่าจะเป็นป่าตามยอดเขาสูง บนหลังคาถ้ำ ที่เนินเชิงเขา หรือพืชชั้นต่ำตลอดจนนกนางแอ่นหรือค้างคาว แมลง และปลาตาบอดที่สามารถปรับตัวให้มีชีวิต และสร้างความมหัศจรรย์ให้แก่ถ้ำ

ดัดแปลงจากคู่มืออุทยานแห่งชาติ ลำดับที่14:
การจัดการถ้ำเพื่อการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ

ห้องขุนเขา... ปีนป่ายสำรวจมหานทีงอกหินย้อย

การเข้าถึงโถงถ้ำต้องเดินผ่านป่าดิบชื้นและป่าไผ่ บางช่วง ต้องปีนป่ายบ้าง แต่โดยรวมก็เดินสบายๆ อากาศไม่ร้อน เพราะ บรรยากาศโดยรอบมีความร่มรื่นชุ่มชื้นเคล้ากับเสียงเจื้อยแจ้วของนกนานาชนิด จนถึงอุโมงค์ถ้ำเราต้องใช้แสงสว่างจากไฟฉายเพื่อสัมผัสความงามของหินงอก หินย้อย ให้ความรู้สึกเหมือนกำลังข้ามมิติลึกลับเข้าสู่อีกโลกหนึ่งที่มีแต่ความมืดมิด

ภายในทั้งสองถ้ำเป็นโถงโหล่งยาวออกไปประมาณ 50 เมตร ใช้เวลาท่องเที่ยวตลอดเส้นทางประมาณ 2 ชั่วโมง ถ้ำรอยพระพุทธรูปามีเพียงช่องเล็กๆ ลอดเข้าไปได้ที่ละคน ขณะที่ถ้ำลึกต้องไต่บันได ลงไปแล้วจะพบกับโถงโถงกว้างด้านในมืดสนิท ต้องอาศัยแสงจากไฟฉาย ในการนำทางเที่ยวชมประติมากรรมหินงอก หินย้อย และเสาหินขนาดใหญ่ ที่มีแสงประกายของแร่หินแวววาวกระจายไปทั่วรอบห้องโถง เหมาะสำหรับ นักผจญภัยยิ่งนัก

ม่านหินย้อย ร้อยเรียง คล้ายฉากสวรรค์

หินงอกเป็นตะกอนหินปูนที่จับตัวเป็นแท่งสูงจากพื้นถ้ำขึ้นไปหาเพดานถ้ำ เกิดจากหยดน้ำที่ไหลออกจาก หินย้อยสะสมตัวและค่อยๆ สูงขึ้น ส่วน**หินย้อย**ก็เป็นตะกอนหินปูน ที่จับตัวเป็นแท่งหรือแผ่นย้อยลงมาจาก เพดานถ้ำ เกิดจากน้ำใต้ดินที่มีหินปูนละลาย อยู่หยดลงมารอยแตกบนเพดานถ้ำ ทั้งสองชนิดเกิดการนำสูญเสียก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ออกไปก็จะทำให้เกิดสารประกอบคาร์บอเนตเริ่มสะสมตัวทีละน้อย และพอกยาวลงมาจากเพดานเรื่อยๆ หรือสะสมตัวค่อยๆ สูงขึ้น บางถ้ำจะมีลักษณะเป็นแท่งหินที่เกิดจากหินงอกหินย้อยมาบรรจบแล้วค่อยๆ เพิ่มขนาดเชื่อมต่อกันกลายเป็น “เสาหิน” ที่มีรูปร่างแปลกตาจนขึ้นชื่อว่าเป็นประติมากรรมธรรมชาติ

เมื่อไหร่ที่เราเอามือไปจับหินงอกหินย้อยก็จะทำให้หินหยุดการเจริญเติบโต เพราะเหงื่อในมือของเราจะทำปฏิกิริยากับสารในหินงอกหินย้อย...ธรรมชาติใช้เวลาในการสร้างเป็นเวลานับพันนับหมื่นปี จึงจะมีสภาพที่งดงาม แล้วเราจะกล้าทำลายมันแค่ชั่ววริบตาหรือ!!!

ประติมากรรมจากกาลเวลา

บนเพดานถ้ำที่อยู่สูงลิบขึ้นไปจะมีค้างคาวอาศัยอยู่
ส่วนบางช่วงเหลือความสูงกับความแคบที่พอให้เราได้
มุดๆ คลานๆ เท่านั้น ระหว่างทางมีกลุ่มหินสวย
หลายแบบเหมือนนิทรรศการธรรมชาติสรรค์สร้างตาม
แต่จินตนาการของเรา

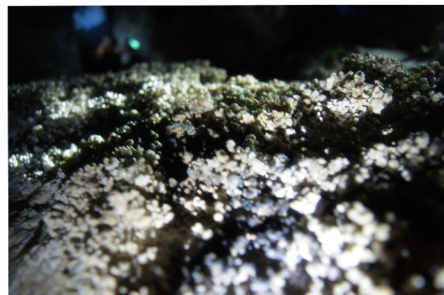
ม่านถ้ำหรือม่านหินย้อย ➡

เป็นแผ่นบางๆ ย้อยลงมาจากเพดาน
ถ้ำติดกันเป็นผืนมีความยาวและ
โปร่งแสง มีสีขาวขุ่นหรือขาวเหลือง

หลอดหินย้อย ⬆

เป็นการเรียงตัวของผลึกในแนวยาวและ
ย้อยลงดูคล้ายหลอดกลงที่มีน้ำหยดออกมา

ปิอปคอร์นถ้ำ ⬆

มีลักษณะเป็นลูกกลมๆ เล็กคล้ายปะการัง พบใน
บริเวณ ที่มีอากาศถ่ายเทสะดวก พบทั้งที่ เกิดขึ้น
บริเวณกว้างหรือเพียงเล็กน้อย

ดอกไม้หิน

มีลักษณะคล้ายต้นไม้ ที่จับตัวเป็นกลุ่มพุ่งออกมาจากศูนย์กลางเดียวกัน โดยที่กลีบดอกแต่ละกลีบจะถูกดันออกมาบริเวณโคนมักพบร่วมกับเกลียวหินปูน เกิดขึ้นในโพรงอากาศใต้ดิน

ทำนบและหินปูน

คล้ายแอ่งน้ำขนาดเล็กน้อยใหญ่ที่มีหินปูนก่อตัวเป็นคันกั้นน้ำ เรียงไล่ระดับออกไปเคลือบด้วยผลึกแคลไซต์ต้องแสงแวววาวอย่างสวยงามคล้ายกับมีใครมาสร้างไว้ เหมาะสมกับคำว่า อ่างผลึก (Pool spar)

หินลูกตุ้ม

หินปูนที่มีลักษณะ คล้ายลูกตุ้ม ด้านบนจะเป็นหลอด หินย้อย ส่วนปลายมี ลักษณะกลม เกิดจากหินย้อยที่มีการย้อยจนส่วนปลายถึงระดับน้ำ และเริ่มมีการสะสมของตะกอนทางกายภาพ

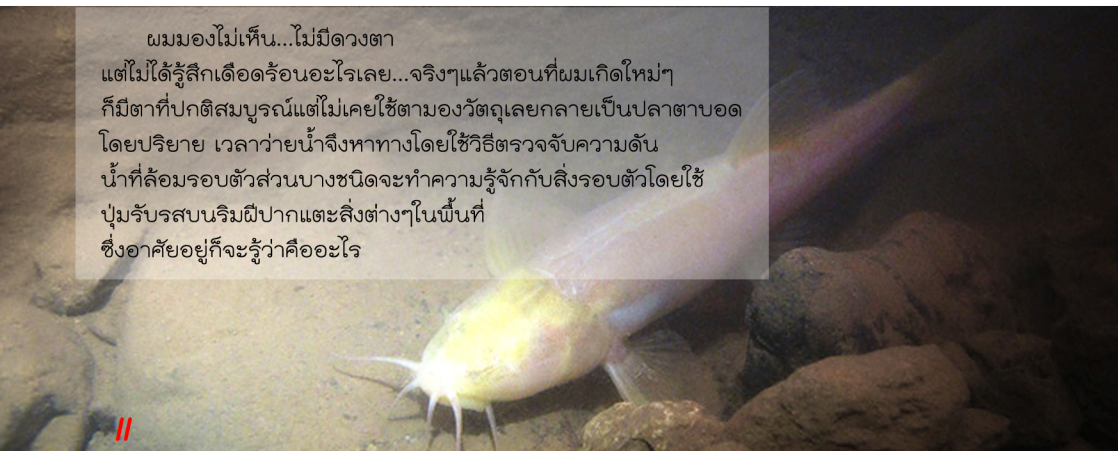
แห้งเข้มน เป็นหินที่มีรูปร่างเหมือนแท่งแก้วใสที่เปราะบาง เกิดตามพื้นถ้ำ ซึ่งในถ้ำบางแห่งจะพบแท่งชนิดนี้อยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก

พวกเราทานน้อย ย่อยช้า ในที่ที่อาหารหายากเช่นนี้ พวกเรา
เตี้ยโต และมีพลังชีวิต...แสงสว่างไม่จำเป็นสำหรับพวกเรา!!!!

ผมชื่อ “คุณพ่อขยาวาว” ต้องปรับตัวให้เข้ากับถ้ำหินปูนชื้นแฉะ
มีขยาวาว ไม่มี ตา เคลือบโหว่เชื่องช้า จนไม่น่าเชื่อว่าพวกเราจะอาศัย
อยู่ได้ ท่านเคยคิดไหมว่าหากโลกใบนี้ไร้แสงอาทิตย์....จะเป็นเช่นไร?

ผมมองไม่เห็น...ไม่มีดวงตา
แต่ไม่ได้รู้สึกเดือดร้อนอะไรเลย...จริงๆแล้วตอนที่ผมเกิดใหม่ๆ
ก็มีตาที่ปกติสมบูรณ์แต่ไม่เคยใช้ตามองวัตถุเลยกลายเป็นปลาตาบอด
โดยปริยาย เวลาวัยน้ำจึงหาทางโดยใช้วิธีตรวจจับความดัน
น้ำที่ล้อมรอบตัวส่วนบางชนิดจะทำความรู้จักกับสิ่งรอบตัวโดยใช้
ปุ่มรับรสบนริมฝีปากและสิ่งต่างๆในพื้นที่
ซึ่งอาศัยอยู่ก็จะรู้ว่าคืออะไร

ใครๆก็เรียกผมว่า “เจ้าสัตว์พันขา”

เพราะผมมีขามากที่สุดในโลก แต่ผมอาภัพเพราะมีแต่คนเกลียดชัง
ทั้งๆที่ผมสร้างคุณประโยชน์ให้กับธรรมชาติด้วยการย่อยสลาย
เศษซากพืชเสมือนโรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชั้นเยี่ยม

นอนกลางวัน มีชีวิตกลางคืน

เจ้าสัตว์ขี้อายที่ชอบอาศัยอยู่ในถ้ำมืด ดูภายนอกเป็นสัตว์ประหลาด หน้าตาเหมือนหนู แต่มีปีกบินได้เหมือนนก ปากมีฟันเหมือนคน ออกลูกเป็นตัว เลี้ยงลูกด้วยนมแม่จนปีกบิ่บิ่บินได้โดยไม่ชันกันเพราะใช้หูในการ “มองเห็น”...เขาคือเพชฌฆาตพิทักษ์สิ่งแวดลอม ให้อุดจากการโจมตีของแมลงและหนอนที่เป็นศัตรูพืช และมีประโยชน์มหาศาลต่อระบบนิเวศในธรรมชาติ ที่ช่วยผสมเกสรดอกไม้ป่าและกระจายเมล็ดพันธุ์ไม้ นี่คือการมหัศจรรย์ของสัตว์น้อยที่เรียกว่า “ค้างคาว”

สำหรับประเทศไทยค้นพบค้างคาวชนิดที่เล็กที่สุดในโลก และมีค้างคาวแม่ไก่ซึ่ง อยู่ใน กลุ่มชนิดพันธุ์ที่ใหญ่ที่สุดในโลก(สุทศน์ ยกถ่าน)

ล้อมกรอบที่ 1 โอโงง โอ้อ่า น้าพิศวง ดงค้ำควาแห่งถ้ำค้ำควา

สวัสดิ์คะ น้องๆ นักเดินทางทั้งหลาย

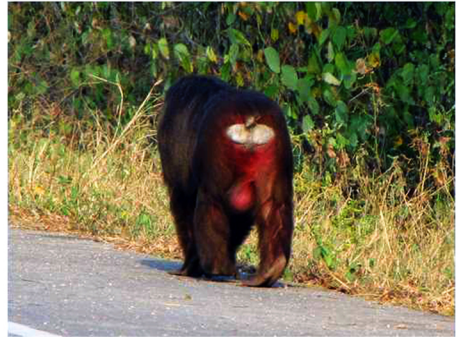
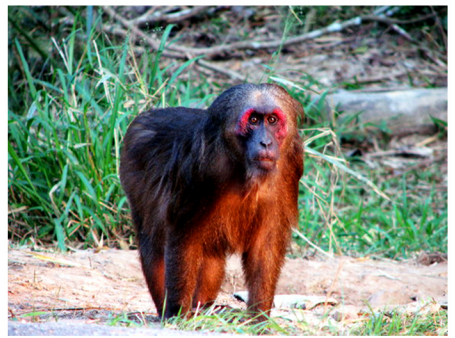
จดหมายจากพี่ต้นไม้ฉบับนี้ อธิบายแนะนำเพื่อนรักของพี่ให้น้องๆ รู้จักกัน ...เขาชื่อ ค้างควา เขาก็มีนิสัยแปลกประหลาดในหลายเรื่อง...เค้าอยู่ในบ้านหลังใหญ่โอโงง โอ้อ่าชื่อว่า “ถ้ำค้ำควา” เขามีขาและอู้งเท้าแสนเล็ก ต้องนอนห้อยหัวลงตลอดเวลา มีแขนเปลี่ยนรูป ไปคล้ายปีกเพื่อบิน ปัญหาอย่างหนึ่งของเขา คือเวลาขับถ่าย ต้องกลับตัวเอาหัวขึ้นอย่างเก้งก้าง เพื่อไม่ให้ถ่ายรดหัวตัวเอง น้องๆ ว่าเพื่อนพี่ตลกไหมหละ?

กลางวันเขาชอบอาศัยอยู่ในถ้ำมืด หากินตอนกลางวัน โดยการออกหาอาหาร แต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ 0.30 – 1 ชั่วโมง อาหารที่กินก็มีทั้งแมลง และผลไม้ป่า หากกินแมลงเขาจะถูกเรียกว่า “ค้ำควากินแมลง” และหากกินผลไม้ เขาก็คือ “ค้ำควากินผลไม้” แต่หากกินเลือด เขาคือ “ค้ำควาแวมไพร์” เจ้าตัวสุดท้ายเขาไม่ใช่เพื่อนพี่หรอกนะ เพราะไม่มีในเมืองไทย

ถึงแม้เขาจะมีความพิเศษแปลก และแตกต่างจากเพื่อนอื่นๆ ของพี่ต้นไม้ แต่เขาก็ช่วยทำประโยชน์ให้พวกเราอย่างมหาศาล พี่ค้างควาช่วยกำจัดแมลงที่เป็นศัตรูพืช ช่วยผสมเกสรให้ดอกไม้ ผลไม้ และมูลของพี่ค้างควาก็คือปุ๋ยหรืออาหารชั้นเยี่ยม ช่วยให้พี่ต้นไม้สามารถมีลูกหลานได้อีกมากมายเลยจ๊ะ

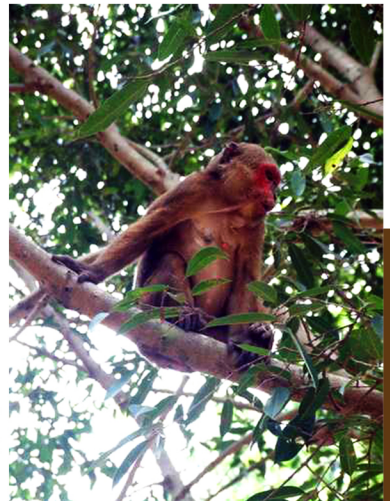
มาถึงตรงนี้ น้องๆ ต้องช่วยกันดูแลปกป้องพี่ค้างควาด้วยนะจ๊ะ อย่าให้ใครดักจับหรือทำลายถิ่นที่อยู่อาศัยของเขา เพื่อให้เขาได้อยู่กับเราไปอีกยาวนาน

ด้วยรักและคิดถึง น้องๆ ทุกคนนะจ๊ะ
พี่ต้นไม้

ลิงเสน...หน้าแดง ครอบครัวใหญ่แห่งพงไพร

ลิงเสนเป็นลิงที่มีความไม่ธรรมดาตั้งแต่รูปร่าง หน้าตา ที่เหมือนมีโครมาแอบแฝงแต่มีสีส้มให้เหนือธรรมชาติ เจ้าลิงชนิดนี้เป็นสัตว์สังคมอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ไม่ต่ำกว่า 50 ตัว รูปร่างปึกป็นแข็งแรง กล้าม เป็นมัดๆ หางสั้นมากจนดูเหมือนไม่มี หน้าและก้นแดงแจ๋ ขนที่แก่มีสีไปทางหลังและคลุมหูไว้ แกมอันทะของเจ้าตัวผู้ ยังเป็นสีแดงอีกด้วย แม้ว่ามันจะมีหน้าตาแสนตลก แต่พฤติกรรมค่อนข้างก้าวร้าว ดุดัน เพราะอยู่รวมกันเป็นฝูงใหญ่ ในป่าที่บบนเชิงเขา หากินตอนกลางวันตามพื้นดินมากกว่าบนต้นไม้ นิยมกินผัก ใบไม้อ่อน ผลไม้ เมล็ดพืช รวมทั้งสัตว์ขนาดเล็ก เป็นอาหาร ในเวลากลางคืนก็จะรวมตัวกันเป็นกลุ่มนอนตามโพรงถ้ำหรือโพรงไม้...หากน้องๆอยากเห็นเจ้าลิงเสน หน้าแดงก็อย่าลืมหาเวลาเที่ยว แต่ควรระวังอย่าเข้าใกล้สัตว์ป่าทุกชนิดนะจ๊ะ

ลิงในเมืองไทย

ลิงวอกภูเขา หรือลิงไ้อ้เงี้ยว

ใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่บนต้นไม้ซึ่งมีเรือนยอดไม้สูงจากพื้นดินประมาณ 10-15 เมตร ในระหว่างการหากิน จะมีสมาชิกบางตัวทำหน้าที่ระวังภัยให้ฝูง ลิงวอกภูเขาจัดเป็น ลิงนิสัยดุร้าย

ลิงวอก

มีความสัมพันธ์กับชุมชนมนุษย์มาเป็นเวลานาน ชอบอยู่ตามป่าที่มีโชดหิน หรือหน้าผาและเป็นป่าที่ค่อนข้างแห้งแล้ง ออกหากินบริเวณใกล้เคียงกับที่อาศัย เป็นลิงที่เสียงและไม่ค่อยกลัวคน

ลิงแสม

เรามักพบเห็นอยู่ตามป่าชายเลน ว่ายน้ำ และดำน้ำเก่ง มีหางยาวกว่าความยาวของลำตัว และจัดเป็นลิงอีกชนิดหนึ่ง ที่หากเลี้ยงตั้งแต่ยังเล็ก ก็สามารถนำมาฝึกเล่นละครลิงได้

ลิงกัง

อาศัยอยู่ตามป่าที่บริเวณเชิงเขา ชอบท่องเที่ยวไปเรื่อย บางตัวออกหากินตัวเดียวไม่รวมฝูง เป็นลิงที่ชาวบ้านเอามาฝึก ขึ้นต้นไม้พรวัว นั่นเอง

ลิงเสน

หางสั้นมากจนดูเหมือนไม่มี ลิงเสนเพศผู้มีเขี้ยวยาว และมีถุงเก็บอาหารใต้คาง บางคนเรียกลิงเสนว่าลิงหน้าแดง หรือลิงก้นแดง แถมยังมีกลิ่นตัวที่เหม็นมาก

หนูลิง: พ่อแก้ว! พ่อแก้ว! นั่นตัวอะไรคะ

พ่อแก้ว: จู้จู้!!! อย่าส่งเสียงดัง เดี่ยวมันตกใจกลัวหนีไปซะก่อน มันคือค้างแวนถิ่นใต้

หนูลิง: ค่ะ!!! หน้าตาตลกดีนะค่ะ มีวงกลมสีขาวที่ตา เหมือนมันใส่แว่นอยู่เลย
ลำตัวก็สีเทาเข้มเกือบดำ ขนตรงบริเวณข้างใบหน้า ลำตัว มีสีเทา ส่วนหางก็มีสีดำปี้เลยค่ะ
พ่อแก้วคะ ตัวนี้เป็นลูกหรือแม่คะ

พ่อแก้ว: ตัวนี้น่าจะเป็นแม่นะ เพราะถ้าเป็นลูกของมัน จะมีขนสีทองสวยเขียวหละ

หนูลิง: แล้ว.....มันกินอะไรเป็นอาหาร และบ้านมันอยู่ที่ไหนคะ

พ่อแก้ว: มันกินยอดไม้ ใบไม้ในป่าเป็นอาหาร และอาศัยอยู่ตามกิ่งไม้บนเชิงเขาหินปูน
ที่เต็มไปด้วยป่าดิบชื้นแห่งนี้แหละลูก

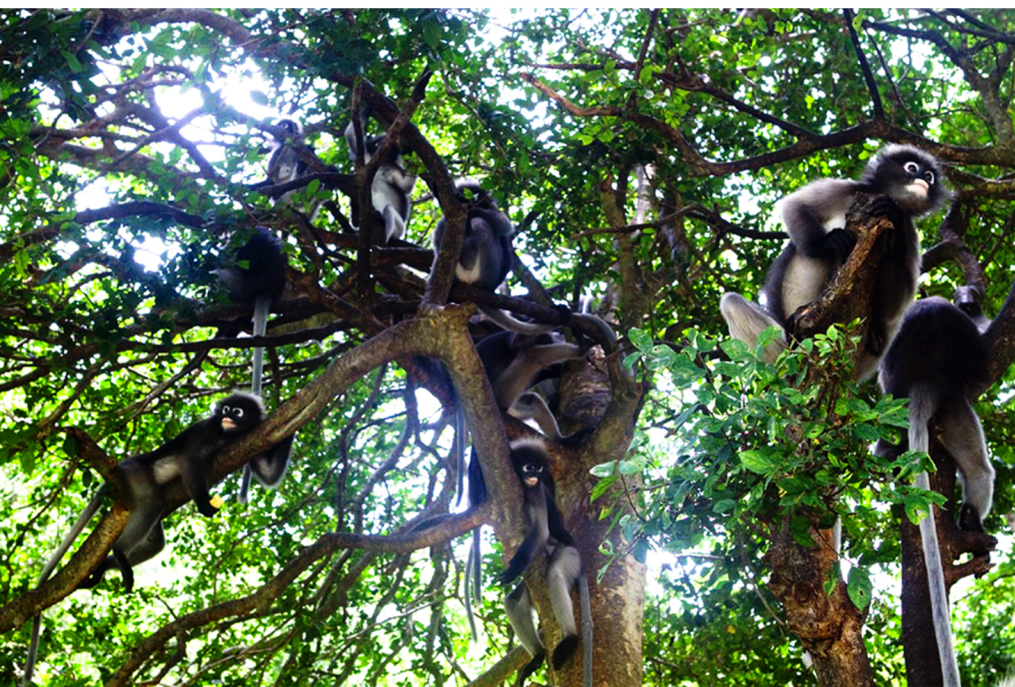
หนูลิง: อืม.....แล้วมันมีเพื่อนไหมคะ หนูเห็นมันอยู่แค่ตัวเดียวเอง

พ่อแก้ว: โดยปกติ มันอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม 4-30 ตัว ที่เหลืออาจกำลังไปหาอาหารหรือแอบอยู่
เพราะมันเป็นสัตว์ซื่อาย

หนูลิง: พ่อแก้วคะ มันอยู่ในป่าแบบนี้
จะมีคนมาจับมันไปเป็นอาหารบ้างไหมคะ

พ่อแก้ว: ไม่หรอกจ๊ะ ค้างแวนถิ่นใต้เป็นสัตว์ป่า
คุ้มครอง ห้ามล่า ห้ามค้าคนที่ฝ่าฝืน
มีโทษถึงจำคุกหรือทั้งจำทั้งปรับ

หนูลิง: โอ้โอ้!!! พ่อแก้ว มันหนีไปแล้วคะ
น่าเสียดายจัง คราวหน้าเรามาแอบดูกัน
ใหม่นะค่ะ

กฎระเบียบที่นักท่องเที่ยวทุกคนพึงยึดถือปฏิบัติข้อแนะนำในการเที่ยวถ้ำ

- ไม่จับ แตะ สัมผัส หินงอกหินย้อยหรือสิ่งที่เกิดจากการสะสมตัวของหินปูน เพราะอาจเกิดการแตกหัก รวมทั้งไขมันจากผิวหนังของมนุษย์จะ ไปหยุดยั้งการสะสมของหินปูน
- ไม่ขีดเขียนบนผนัง โขดหิน หรือสิ่งต่างๆ ภายในถ้ำ
- ไม่นำสิ่งต่างๆ ออกนอกถ้ำ เพราะสิ่งเหล่านี้มีค่าเฉพาะเมื่ออยู่ในถ้ำเท่านั้น
- ไม่ทิ้งขยะไว้ในถ้ำ ไม่ว่าจะเป็นขยะย่อยสลายได้ หรือย่อยสลายไม่ได้ ภายในถ้ำมีสิ่งมีชีวิตเล็กๆ อาศัยอยู่หลายชนิดการนำวัตถุแปลกปลอมจากโลกภายนอกเข้าไปในถ้ำ อาจทำให้ระบบนิเวศของสิ่งมีชีวิตในถ้ำเปลี่ยนแปลงไป

ข้อแนะนำในการเดินป่า

- ควรมีเจ้าหน้าที่เดินทางไปด้วย
- แต่งกายด้วยชุดที่รัดกุม เหมาะแก่การลุย
- ชีวิตคุณไม่ควรขาดน้ำ
- ควรเตรียมยาที่จำเป็นไปด้วย

ข้อแนะนำในการดูนก

- ควรมีกล้องส่องทางไกล
- ถ้ามีคู่มือดูนกสักเล่ม คุณอาจได้รับความเพลิดเพลินและได้รับความรู้มากขึ้น

ข้อแนะนำในการส่องสัตว์

- ควรมีเจ้าหน้าที่เดินทางไปด้วย
- มีกล้องส่องทางไกล
- เฝ้ายและอดทนซักนิด

ป่าพรุคันธูดี

ก่อกำเนิดเกิดเป็น “ป่าพรุ”

จากลักษณะทางภูมิศาสตร์และภูมิอากาศรอบขึ้นแบบ ศูนย์สูตรทำให้ภาคใต้มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรทางชีวภาพที่หลากหลายทั้ง พืชพรรณและสัตว์ป่า มีอยู่ทั้งบนภูเขาและพื้นที่ราบของภาคใต้ ส่งผลให้ระบบนิเวศป่าของภาคใต้มีลักษณะที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่น โดยเฉพาะการที่มีปริมาณฝนค่อนข้างมาก และไม่มีฤดูแล้ง ทำให้ป่าไม้ในภาคใต้ทั้งหมดเป็นป่าไม่ผลัดใบ โดยมีทั้งป่าดิบชื้น และป่าอื่นๆ ซึ่งสามารถสังเกตได้จากลักษณะเด่น ต่อไปนี้

ป่าดิบชื้น เป็นป่ารกทึบ ไม้ยืนต้นส่วนใหญ่มีลำต้นสูงใหญ่และตรง ไม้พื้นล่างจะรกทึบระเกะระกะไปด้วยเถาวัลย์ หวาย ระกำ ไม้ต่างๆ ตามลำต้นมีเฟิร์นและมอสขึ้นอยู่ทั่วไป

ป่าดิบเขา เป็นป่าที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางตั้งแต่ 1,000 เมตรขึ้นไป จะมีมอส ฝอยลม และเฟิร์นเกาะอยู่ตามลำต้นไม้ ในพื้นที่ภาคใต้ปรากฏป่าดิบเขาอยู่ในพื้นที่สันเขาของเทือกเขา นครศรีธรรมราช เป็นบริเวณแคบๆ 2 บริเวณ คือบริเวณอุทยานแห่งชาติเขานัน และอุทยานแห่งชาติเขาลงง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ป่าหญ้า เป็นป่าประเภทสองที่ขึ้นแทนป่าประเภทแรก สามารถพบเห็นได้ทั่วไปบริเวณที่ถูกบุกรุกตัดโค่นไป ซึ่งดินมีสภาพที่เสื่อมโทรม พืชพรรณส่วนใหญ่ที่ปรากฏจะเป็นพวกหญ้าชนิดต่างๆ ที่สำคัญ เช่น หญ้าคา แฝก หญ้าชันอากาศ หญ้าหาง เป็นต้น

ป่าชายเลน เป็นประเภทของป่าไม้ที่ปรากฏตามแนวชายฝั่งทะเลที่เป็นดินเลน โดยเฉพาะบริเวณปากแม่น้ำ หรือปากคลองบรรจบชายฝั่ง พันธุ์ไม้ป่าชายเลนจะขึ้นได้ตามฝั่งแม่น้ำลำคลอง ที่มีน้ำเค็มจนถึงน้ำกร่อยท่วมถึง พันธุ์ไม้ที่สำคัญ เช่น แสม โกงกาง ลำพู ลำแพน เป็นต้น

ป่าบึงน้ำจืด เป็นประเภทของป่าไม้ที่ปรากฏอยู่ตามที่ราบสองฝั่งแม่น้ำ และลำน้ำสายใหญ่ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการล้นเอ่อของน้ำในช่วงน้ำหลาก จึงทำให้ไม่มีการสะสมอินทรีย์วัตถุอย่างถาวร มีพรรณไม้ที่สำคัญ เช่น กรวยสวน กันเกรา สลึงต้นน้ำ ตะขบน้ำ สะแก เป็นต้น

ป่าพรุ เป็นประเภทของป่าไม้ที่เกิดขึ้นในภูมิประเทศใกล้ชายฝั่งทะเลที่เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำขังติดต่อกันเป็นเวลานาน ซึ่งทำให้มีการสะสมอินทรีย์วัตถุ เช่น ซากพืช ซากสัตว์ เศษซากต้นไม้ ใบไม้ ต่างๆ จนย่อยสลายช้าๆ กลายเป็นดิน “**พีต**” หรือ ดินอินทรีย์ที่มีลักษณะเหนียวบวมเหมือนฟองน้ำอุ้มน้ำได้มาก ในพื้นที่ภาคใต้ปรากฏป่าพรุที่สำคัญ และสมบูรณ์ที่สุดอยู่ที่จังหวัดนราธิวาส ซึ่งปัจจุบันประกาศเป็น

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี หรือที่รู้จักกันในชื่อ **ป่าพรุโต๊ะแดง** ส่วนพื้นที่ป่าพรุที่อื่นๆ เช่น บริเวณอ่าวบ้านดอน ชายฝั่งย่านนครศรีธรรมราชพัทลุง สงขลา ปัตตานี เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมี **ศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าพรุคันธูลี** ซึ่งเป็นตัวแทนระบบนิเวศป่าพรุที่สำคัญของภาคใต้

รู้ไว้ใช้ว่า

จังหวัดที่มีพื้นที่ป่าไม้มากที่สุดในภาคใต้ คือ
 จังหวัดสุราษฎร์ธานี (3,010 ตร.กม)
 นครศรีธรรมราช (1,229 ตร.กม)
 จังหวัดที่มีป่าไม้น้อยที่สุดคือ ภูเก็ต (24 ตร.กม)
 ส่วนจังหวัดที่มีป่าไม้หนาแน่นที่สุด คือ
 จังหวัดระนอง (ร้อยละ 32.2 ของพื้นที่จังหวัด)
 จังหวัดที่มีป่าไม้เบาบางที่สุด คือ จังหวัดปัตตานี
 (ร้อยละ 2.2 ของพื้นที่จังหวัด)

ร่วมคิดการ...งานอนุรักษ์ผืนป่าพรุ

ป่าพรุคันดูลี มีพื้นที่ประมาณ 875 ไร่ เดิมเป็นป่าพรุที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2525 เกิดภัยแล้งติดต่อกันเป็นเวลานาน และไฟป่าได้เผาไหม้ทำลายป่าพรุเกือบร้อยละ 50 ของพื้นที่ หลังจากนั้น มีชาวบ้านเข้าไปจับจองพื้นที่เพื่อทำการเกษตรระยะหนึ่งจนดินหมดความอุดมสมบูรณ์ พื้นที่จึงถูกทิ้งร้าง และปล่อยให้ฟื้นตัวกลับคืนสภาพเป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง และในช่วง พ.ศ. 2539 - 2540 โดยฝ่ายวิชาการและนโยบายอนุรักษ์

มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ได้รับมอบหมายจากสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม ให้ดำเนินการศึกษา และขึ้นบัญชีไว้เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำระดับชาติ

โดยมีนายจันทโชติ ภูศิลาภิ ประธานกลุ่มอนุรักษ์ป่าพรุคันดูลี

เป็นผู้ดูแลร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลคันดูลี เพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ

ได้ทำการปักหลักแนวเขตรอบบริเวณป่าพรุ เพื่อป้องกันการบุกรุกพื้นที่ สร้างศาลาที่พักสำหรับการมาศึกษาของผู้ที่สนใจป่าพรุ สร้างหอดูนกและพรรณไม้ไว้ในผู้มาศึกษาได้ชมธรรมชาติ

ปรับปรุงถนนทางเข้าป่าพรุเพื่อการเดินทางได้สะดวก และองค์การบริหารส่วนตำบลคันดูลี ได้ตั้งเป็น

“ศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าพรุคันดูลี” เพื่อให้ผู้ที่สนใจและนักท่องเที่ยวได้เข้ามาศึกษาดูงาน

พร้อมกับการอนุรักษ์สัตว์ป่า และพรรณพืช

ถักทอสานสายใยอย่างวิจิตร เรียงร้อยชีวิตเป็นป่าพรุคันธุลี

ความนำพิศวงของระบบนิเวศป่าพรุที่ใช้ชีวิตอยู่กันอย่างกลมกลืนและกลมเกลียวกับสภาพแวดล้อมอันโหดร้ายจาก พื้นที่มีน้ำขังตลอดทั้งปี ดินพีตหรือดินอินทรีย์ (ซากพืช สัตว์ และเศษซากของต้นไม้ ใบไม้) ที่มีลักษณะเหนียวเยิ้มเหมือนฟองน้ำ เกิดการหมักหมมจนน้ำมีสภาพเป็นกรดมากกว่าค่าของน้ำปกติ (pH ต่ำกว่า 7) จึงทำให้ระบบนิเวศป่าพรุมีความพิเศษและควรค่าแก่การศึกษาเรียนรู้

ระบบนิเวศในป่าพรุ มีความหลากหลาย และเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน ไม่ยิ่งยัดจะมีระบบราก แขนงแข็งแรงแผ่ออกไปเกาะเกี่ยวกันเพื่อจะได้ช่วยพยุงลำต้นของกันและกัน และให้ยืนทรงตัวอยู่ได้ จึงสังเกตเห็นได้ว่าต้นไม้ในป่าพรุอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งหากต้นใดต้นหนึ่งล้ม ต้นอื่นจะล้มตามไปด้วย

ดังนั้น เพื่อเป็นการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม พรรณไม้ในป่าพรุจึงมีระบบรากพิเศษต่างไปจากพืชในพื้นที่อื่น เช่น ต้นปาล์มน้ำขัง จะมีรากค้ำยันยื่นออกมาจากข้างลำต้นทอดยาวลงสู่พื้นดิน ต้นกรรตา หรือต้นหงอกค่าง มีรากพุ่มพอนเป็นแผ่นสูงใหญ่ ไว้ค้ำยันลำต้น เป็นต้น

พันธุ์ไม้ที่พบในป่าพรุมีกว่า 400 ชนิด บางชนิดไม่พบในป่าประเภทอื่น เช่น มะฮัง สะเตียว หลุมพี สาครู หลาวชะโอน กะป้อแดง ตั๋งหนใบใหญ่ ช้างให้ ส้มกวาง เป็นต้น บางชนิดนำมารับประทานได้ และพวกเรต่างคุ้นเคยกันดี เช่น หลุมพี พืชตระกูลปาล์ม ผลมีลักษณะคล้ายระกำ แต่เล็กกว่า รสเปรี้ยว ชาวบ้านนิยมนำมาดอง นอกจากนี้ สัตว์ป่าที่พบกว่า 200 ชนิด เช่น ค่าง ชะมด หมูป่า หมีขอ ปลาตุ๊กรำบัน ปลากระเมะ เป็นต้น

ส่วนภายใน ศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าพรุคันธุลี พบปลาที่หายาก คือ ปลาตุ๊กลำบัน และปลาชีวแถบเหลือง และปลาอื่นอีก 29 ชนิด สัตว์ป่าจำนวน 98 ชนิด แบ่งเป็นกลุ่มนก 50 ชนิด สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม 16 ชนิด สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ 7 ชนิด และสัตว์เลื้อยคลาน 25 ชนิด

รู้ไว้ใช่ว่า

ระหว่างการศึกษาธรรมชาติภายในเส้นทางเดินเท้าทำนองสังเกตุให้คิดว่า มีพืชบางชนิดเป็น “พืชกินสัตว์” ซึ่งที่พบบ่อย คือ “หม้อข้าวหม้อแกงลิง” โดยการล่อแมลงมาด้วยน้ำหวาน กลิ่นหอมหวานเมื่อแมลงบินมาเกาะมันจะลื่นตกไปในน้ำ ผนังด้านในของตัวหม้อมักจะมีซี่ฟันฉาบ ซี่ฟันนี้ร่อนหลุดง่าย แคขแมลงโดนก็หลุดแล้วแกมติดปลายปีกหนีบเลยปีนขึ้นมาไม่ได้ ต้องร่วงลงไปด้นในน้ำ แรงสะท้อนจากการดิ้นก็จะไปกระตุ้นต่อมในหม้อให้ส่งน้ำย่อยออกมา แมลงเล็กๆ อย่างแมลงหวี่จะถูกย่อยภายในไม่กี่ชั่วโมง ถ้าโตหน่อยอย่างแมลงวัน ก็ใช้เวลาราวสอง สามวัน (สรณรัชฎ์, 2544 : ชูเปอร์มด ถ้วยักษ์ และแม่หมี)

โยงโยผูกพัน ความสัมพันธ์คนกับป่า

ด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ และความอุดมสมบูรณ์ของป่าพรุคันธูลี จึงมีความสำคัญกับชุมชนรอบๆ พื้นป่าอย่างมาก ทั้งเป็นแหล่งจับปลาเพื่อบริโภค เป็นแหล่งเก็บหาของป่า เช่น ผลหลุมปี เงาะป่า มะม่วง หวาย เห็ด ผักกูด ใบกะน้อ น้ำผึ้ง เป็นต้น ซึ่งการพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติภายในป่าพรุคันธูลี ของประชาชนท้องถิ่นในอดีต เป็นการใช้เพียงเพื่อดำรงชีวิต เลี้ยงตน และสมาชิกในครอบครัวเท่านั้น

ระบบนิเวศเกษตรของชุมชนรอบป่าพรุ โดยเฉพาะการเกษตรแบบสวนผลไม้ ต้องพึ่งพา แหล่งน้ำจากป่าพรุในการหล่อเลี้ยงพืชในสวนผลไม้ให้เจริญเติบโตและสร้างผลผลิตให้กับชาวสวน นอกจากนี้ การที่ป่าพรุเป็นถิ่นที่อาศัยของพืชและสัตว์หลายชนิด สัตว์จำพวกแมลงช่วยผสมเกสรผลไม้ นักช่วยควบคุมแมลงศัตรูพืช ตลอดจนตัวห้ำตัวเบียนมีบทบาทในการควบคุมทางชีวภาพ

ส่วนคุณค่าเชิงเศรษฐกิจ นอกจากการใช้น้ำเพื่อการเกษตรแล้ว ยังมีการใช้ประโยชน์จากป่าจากการจับสัตว์ป่า จากพรรณพืช และจากสัตว์น้ำ ที่เชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิต และการผลิตของชุมชน ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งไม่สามารถประเมินค่าได้

นอกจากนั้นป่าพรุยังใช้เป็นพื้นที่เก็บน้ำ เพื่อประชาชนได้ใช้ในการเกษตรช่วงฤดูแล้ง เป็นการแก้ไขปัญหาการขาดน้ำได้เป็นอย่างดี ที่นี้ยังเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นเหมือนห้องเรียนธรรมชาติอันมากไปด้วยสิ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

ความไม่เพียงพอของคน ส่งผลกระทบกับป่า

ในอดีตเคยมีป่าพรุในประเทศไทยมากถึงกว่า 400,000 ไร่ กินเนื้อที่กว่า 50 ล้านไร่ แต่ได้ค่อยๆ ลดปริมาณลงจากการถูกบุกรุกแผ้วถางทำการเกษตร จนปัจจุบันเหลือไม่ถึง 60,000 ไร่ (ดร.ชวลิต วิทยานนท์, หวีเศพร ชนิตใหม่ของโลก) ซึ่งพื้นที่ป่าพรุทั้งประเทศส่วนใหญ่ได้ถูกเปลี่ยนสภาพไปเนื่องจากการพัฒนา พื้นที่พรุ หลายแห่งเกือบจะไม่ปรากฏร่องรอยและอีกหลายแห่งเปลี่ยนสภาพไปเปลี่ยนพรุเสฉิมที่มีต้นเสฉิมขึ้นกลุ่มเดียวล้วนๆ หรือเป็นทุ่งหญ้ากกเหี่ยวร้าง (องค์การความร่วมมือเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอันดามัน) ไม่เว้นแม้แต่ “ป่าพรุคันธุลี”

เขตพื้นที่ป่าพรุคันธุลี ในอดีตเป็นพื้นที่สาธารณประโยชน์ ไม่มีการถือครองที่ดินใด ๆ มีพื้นที่รวมกันประมาณ 800-900 ไร่ บริเวณรอบพรุ เป็นพื้นที่ที่ชาวชุมชนถือครอง ทั้งโดยถูกต้องตามกฎหมาย และผิดกฎหมาย ปัจจุบันพื้นที่ป่าพรุได้ถูกบุกรุกทำลายเพื่อการถือครองที่ดินเป็นจำนวนมาก จนเหลือพื้นที่ป่าสมบูรณ์ไม่ถึง 200 ไร่ โดยการบุกรุกพื้นที่ป่าพรุเพื่อทำประโยชน์ในการประกอบอาชีพและมีนายทุนเข้ามาขอซื้อที่ดินจากชาวบ้านที่จับจองพื้นที่ป่าพรุ เพื่อใช้ปลูกปาล์มน้ำมันและยางพารา ทำให้ระบบนิเวศของป่าพรุคันธุลีถูกคุกคามมากขึ้น

ดังนั้นด้วยการขาดจิตสำนึก และขาดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ มุ่งแต่ตัดถวลงผลประโยชน์โดยไม่คำนึงถึงความเสียหาย หากยังคงเป็นเช่นนี้ อนาคตคงไม่มี **ป่าพรุคันธุลี** ไว้ให้ศึกษาเรียนรู้ และชื่นชม ต่อไป แต่สิ่งที่น่ากังวลหลังจากนี้ไป คือ **“ภัยพิบัติทางธรรมชาติ”** ในรูปแบบต่างๆ ซึ่งเป็นผลจากน้ำมือมนุษย์ที่ทำลายธรรมชาติ

มหัศจรรย์ แห่งต้นไม้ ต้นไม้ให้อะไรแก่พวกเรา ?

“ดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ช่วยลดโลกร้อน”

“ปล่อยก๊าซออกซิเจนทำให้บรรยากาศสดชื่น”

“เป็นแหล่งอาหารของคนและสัตว์”

“คายน้ำ ทำให้อุณหภูมิไม่สูง”

“ลำต้น ใช้เป็นประโยชน์ได้หลายอย่าง เช่น สร้างบ้าน เชื้อเพลิง ทำกระดาษ”

“ใบไม้ที่หล่น ย่อยสลายเป็นธาตุอาหารกลับสู่ดิน” และ “ราก ดูดซับน้ำในฤดูฝน

ปล่อยออกในฤดูแล้งทำให้มีน้ำในลำธาร ป้องกันการพังทลายของหน้าดิน

ป้องกันน้ำท่วมฉับพลันทำให้ดินมีความร่วนซุยและเพิ่มอากาศในดิน”

เมื่อเข้าใจธรรมชาติ และเห็นคุณค่าของต้นไม้เช่นนี้แล้ว โยผู้ที่มีแต่การ “ให้”
อย่างต้นไม้ยังมีคนคิดทำร้ายต้นไม้ และฟันป่าได้ลงคอ

ธรรมชาติเตือน “หยุด” ทำร้ายธรรมชาติ

การปฏิบัติอุตสาหกรรมในช่วง 250 ปีก่อน
สร้างรากฐานอารยธรรมตะวันตกแบบทุนนิยมเสรีให้แข็งแกร่งและครอบคลุมวัฒนธรรมอื่นๆ ของโลก
ทำให้คนหลงใหลได้ปลื้ม ไปด้วยความสามารถของมนุษย์ที่เอาชนะธรรมชาติ ด้วยวิทยาศาสตร์
และเทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างขึ้น ผลที่เกิดขึ้นคือ ธรรมชาติขาดความสมดุล และแสดงอาการต่างๆ
ที่มนุษย์ไม่ชอบใจ เช่น อากาศแปรปรวน วิกฤติ น้ำท่วม ดินถล่ม แผ่นดินไหว พายุรุนแรง เป็นต้น
แต่ต้องเข้าใจคุณธรรมชาตินะครับ ! ... ว่าเป็นความพยายามของธรรมชาติ ในการปรับตัวเอง
เข้าสู่ดุลยภาพ และเชื่อมั่นว่า ทำยที่สุดแล้วพลังอันยิ่งใหญ่ของธรรมชาติจะสามารถปรับตัวเองได้
...เพียงแค่ ดุลยภาพใหม่อาจจะ “ไม่มีมนุษย์” อยู่ในระบบธรรมชาตินั้น

สัญญาณเตือนจากธรรมชาติ

สัญญาณเตือนจากธรรมชาติเริ่มดังขึ้นทุกขณะ...จากตัวอย่างเหตุการณ์ภัยธรรมชาติ

1. 26 ธ.ค. 2547 แผ่นดินไหว 9.1 ริกเตอร์ใต้ท้องทะเลบริเวณเกาะสุมาตรา ส่งผลให้เกิดสึนามิใหญ่ขึ้น กับหลายประเทศบริเวณมหาสมุทรอินเดีย (รวมทั้งประเทศไทย) คร่าชีวิตผู้คนไปถึง 220,000 คน และเฉพาะประเทศอินโดนีเซีย แห่เดียวก็มีผู้เสียชีวิต 168,000 คน

2. 8 ต.ค. 2548 แผ่นดินไหว 7.6 ริกเตอร์บริเวณพรมแดน ด้านตะวันตกเฉียงเหนือของปากีสถาน และเขตการปกครองของ ปากีสถาน ในรัฐแคชเมียร์คร่าชีวิตผู้คนไป 75,000 คน และมีคน 3.5 ล้านรายไร้ที่อยู่อาศัย

3. 12 พ.ค. 2551 แผ่นดินไหว 8.0 ริกเตอร์ ที่มณฑลเสฉวนทางตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศจีนผู้เสียชีวิตหรือสูญหาย 87,000 ราย

4. 12 ม.ค. 2553 แผ่นดินไหวที่ "เฮติ"ขนาด 7.0 ริกเตอร์ สร้างความเสียหายมากมายมหาศาล โดยศูนย์กลางแผ่นดินไหวอยู่ห่างจากกรุงปอร์ต-au-Prince เมืองหลวงของประเทศเฮติ รัฐบาลเฮติรายงานว่า มีผู้เสียชีวิตเกือบ 3 แสนคน

5. 27 ก.พ. 2553 แผ่นดินไหวขนาด 8.8 ริกเตอร์ นอกชายฝั่งแคว้นเมาเล ประเทศชิลี จนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายของทรัพย์สินชนิด "ราบพนาสูญ"ที่น่าตกใจกว่าความเสียหายซึ่งมากมายมหาศาลแล้ว เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้แกนโลกเอียงไปจากตำแหน่งเดิม 3 นิ้วส่งผลให้ระยะเวลาสั้นลงไป 1.26 ไมโครวินาที (1ไมโครวินาที เท่ากับ 1 ในล้านวินาที)

6. ต้นเดือนกันยายน 2553 เกิดไฟป่าในรัสเซียับหลายร้อยแห่ง เนื่องจากอุณหภูมิที่สูงที่สุดเท่าที่เคยบันทึกมาในประวัติศาสตร์รัสเซีย และความแห้งแล้งในภูมิภาค มีการประมาณผู้เสียชีวิตอาจสูงถึง 8,000 คน

7. ประเทศไทย วันที่ 10-30 ต.ค. 2553 เกิดอุทกภัยในประเทศไทย เป็นเหตุการณ์การเกิดน้ำท่วมในประเทศไทยหนักที่สุดในรอบหลายสิบปี ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างหนักทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ในหลายพื้นที่แบบที่หลายคนยังประเมินความเสียหายไม่ได้(<http://www.oknation.net/blog/Joseph/2010/11/08/entry-1>)

จากภาวะการณ์ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การเมือง สังคมและสุขภาพ อันเกิดจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างต่อเนื่องอย่างไม่รู้จัก "พอ" และคงจะกล่าวได้ว่า "ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง" จะเป็นทางรอดของวิกฤตโลก และวิกฤตประเทศชาติ โดยแท้จริง

ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง **เศรษฐกิจพอเพียง** ถือเป็นแนวคิดขั้นพื้นฐานของการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข แบบพออยู่พอกิน และไม่เบียดเบียนผู้อื่น ทั้งยังเป็นแนวคิดที่จะนำไปสู่การพัฒนาคน สังคม เศรษฐกิจ และพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

“ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ใช้กับงานด้านการอนุรักษ์ภายในป่าพรุคันธูรีได้จริงหรือ ?

หากลองนึกย้อนกลับไปในอดีตการพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติภายในป่าพรุคันธูรี ถูกใช้เพียงเพื่อดำรงชีวิต เลี้ยงตน และสมาชิกในครอบครัวเท่านั้น โดยเฉพาะการเกษตรแบบผสมผสาน ต้องพึ่งพาแหล่งน้ำจากป่าพรุในการหล่อเลี้ยงพืชในสวนผลไม้ให้เจริญเติบโต และสร้างผลผลิตให้กับชาวสวน และป่าพรุยังเป็นถิ่นอาศัยของพืชและสัตว์หลายชนิด สัตว์จำพวกแมลงช่วยผสมเกสรผลไม้ นักช่วยควบคุมแมลงศัตรูพืช ตลอดจนตัวห้ำตัวเบียนมีบทบาทในการควบคุมทางชีวภาพ ดังจะเห็นภาพความเกื้อกูลกันระหว่างธรรมชาติกับคน โดยชาวสวนเองก็ ไม่ปกเปิดผืนดินจนโล่งเตียน ไม่เผา ไม่ปุ๋ยเคมี ไม่ยาฆ่าแมลง ไม่ใช้สารเคมี และรักษาสมดุลธรรมชาติให้เกิดขึ้นกับป่าพรุ ซึ่งนั่นแหละเป็นส่วนหนึ่งของ **“เศรษฐกิจพอเพียง”**

ดังนั้นแนวทางหนึ่งในการสร้างสมดุลให้กับผืนป่าพรุคันธูรี คือ **“เกษตรอินทรีย์”** เพราะเกษตรอินทรีย์ คือ การดูแล พระแม่ธรณีให้สมบูรณ์ปราศจากสารพิษ เพื่อให้ดินสามารถเลี้ยงดูพืชพันธุ์ธัญญาหารให้ปลอดภัยแก่มนุษย์ พร้อมกับการช่วยเสริมสร้างพื้นที่สีเขียวและระบบนิเวศให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ด้วยการ **ปลูกป่า 3 อย่าง ให้ได้ประโยชน์ 4 อย่าง** ตามแนวพระราชดำรัส คือ การปลูกป่าเพื่อให้ได้ประโยชน์ 4 พอ คือ **พออยู่ พอกิน พอใช้** และประโยชน์ต่อระบบนิเวศหรือ**พอร่มเย็น**

ป่าสามอย่าง ประโยชน์สี่อย่าง ได้ประโยชน์ 4 พอ คือ

1. พออยู่ หมายถึง ปลูกไม้เศรษฐกิจปลูกไว้ทำที่อยู่อาศัยและจำหน่าย
2. พอกิน หมายถึง ปลูกพืชเกษตรเพื่อการกินและสมุนไพร
3. พอใช้ หมายถึง ปลูกไม้ไว้ใช้สอยโดยตรงและเป็นพลังงาน เช่น ไม้พืนและไม้ไผ่ เป็นต้น
4. พอร่มเย็น หรือประโยชน์ต่อระบบนิเวศ

เพื่อสร้างความสมบูรณ์และก่อให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ป่า

ดังนั้นเมื่อ “เข้าใจธรรมชาติ” “เข้าใจตนเอง” และรู้ว่าต้อง อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและสมดุล จึงต้องช่วยการทะนุถนอมธรรมชาติ พร้อมทั้งช่วยกันสร้างสรรค์สังคมและวัฒนธรรมให้น่าอยู่ยิ่งขึ้น

คณะผู้จัดทำ

คู่มือสื่อความหมายการท่องเที่ยวคันธูลี :
ที่ปรึกษาโครงการ
บรรณาธิการ
เรื่อง

ภาพถ่าย

ภาพวาด และออกแบบ

พิมพ์ครั้งที่ 1 ธันวาคม 2555

สนับสนุนการเผยแพร่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

ภายใต้แผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) องค์การบริหารส่วนตำบลคันธูลี

ขอขอบคุณทุกท่านที่ร่วมจัดทำคู่มือสื่อความหมายสำหรับการท่องเที่ยวคันธูลีเล่มนี้
ภาพประกอบ และเนื้อหา หากมีการคัดลอกหรือทำซ้ำต้องแจ้งเจ้าของลิขสิทธิ์ทุกครั้ง

ร้อยเรื่องเล่า...คันธูลี
นายมงคล ธรรมฤทธิ์
เบญจมาศ ณ ทองแก้ว
เบญจมาศ ณ ทองแก้ว
อำนาจ รักษาพล
จุฑามาส เพ็งโคณา
อำนาจ รักษาพล
มนเทียร เกิดโชติ